REKENKAMER *ZEELAND*

Aan de voorzitter van Provinciale Staten van Zeeland

uw kenmerk:	ons kenmerk: 18008870	bijlagen:	1
behandeld	doorkiesnumm	Middelbu	26-03-2018

onderwerp: Bekendmaken onderzoek energietransitie

Geachte leden van Provinciale Staten,

Hierbij delen wij u mede dat wij hebben besloten om een onderzoek te starten over de energietransitie. Volledigheidshalve ontvangt u de Startnotitie voor het onderzoek in de bijlage.

Doel van het onderzoek
Dit onderzoek is een samenwerking tussen alle provinciale Rekenkamers in Nederland. Het onderzoeksplan is onderling afgestemd. De provinciale Rekenkamers willen met dit gezamenlijke onderzoek in kaart brengen wat de ambities van alle provincies inhouden en op welke wijze er invulling aan wordt gegeven. Het inzicht wordt op die manier vergroot en we faciliteren de mogelijkheid om van elkaar te leren en de inzichten te gebruiken voor (toekomstig) beleid. De vergelijking tussen provincies met daarbij -naar verwachting- suggesties om van elkaar te leren is het eindproduct van dit gezamenlijke onderzoek.

Centrale vraag
Wat zijn de overeenkomsten en verschillen in de ambities, rolopvatting, instrumentgebruik, inzet en resultaten tot nu toe van de provincies op het gebied van energietransitie in de periode 2016 - 1 april 2018?

Waarom dit onderzoek?
Klimaatverandering en de effecten van het gebruik van fossiele brandstoffen worden op alle schaalniveaus gezien als een maatschappelijk probleem. Enerzijds wordt de oplossing gezocht in hernieuwbare energie, zoals windenergie, zonne-energie, bio-energie en aardwarmte. Anderzijds is energiebesparing nodig; zo min mogelijk energie gebruiken en fossiele energie zo efficiënt mogelijk in zetten. De maatschappelijke en economische verandering die hiervoor nodig is wordt aangeduid als energietransitie. Een transitie naar een economie die gebaseerd is op het streven naar een laag energiegebruik en het opwekken van hernieuwbare energie met onder meer wind, zon, biomassa en aardwarmte. Nadrukkelijk is dit niet alleen een technische uitdaging. Burgers, maatschappelijke actoren, het bedrijfsleven en de overheid spelen elk hun eigen specifieke rol in de transitie die nodig is.

Planning
Volgens planning zullen wij het onderzoek in december 2018 publiceren.

In het vertrouwen u hierbij voldoende te hebben geïnformeerd.

Hoogachtend,

namens het bestuur van de Rekenkamer Zeeland,

mr. C.M. De Graaf

Voorzitter Rekenkamer Zeeland

27 maart 2018

REKENKAMER ZEELAND

Startnotitie

Onderzoek Energietransitie

Definitieve versie

23 maart 2017

Kenmerk

18008628

INHOUDSOPGAVE

1. INLEIDING ..... - 3 -

1.1 Aanleiding ..... - 3 -

1.2 Achtergrond ..... - 4 -

1.3 Focus ..... - 5 -

2.ONDERZOEKSOPZET ..... - 7 -

2.1 Doel-en vraagstelling ..... - 7 -

2.2 Onderzoeksmedthodiek ..... - 8 -

2.3 ORGANISATIE VAN HET ONDERZOEK ..... - 9 -

2.4 PLANNING ..... - 9 -

2.5 SLOTOPMERKING ..... - 10 -

1. INLEIDING

In dit hoofdstuk schetsen we de aanleiding voor het onderzoek en de achtergronden van het thema energietransitie.

Dit onderzoek is een samenwerking tussen alle provinciale Rekenkamers in Nederland. Het onderzoeksplan is onderling afgestemd. De provinciale Rekenkamers willen met dit gezamenlijke onderzoek in kaart brengen wat de ambities van alle provincies inhouden en op welke wijze er invulling aan wordt gegeven. Het inzicht wordt op die manier vergroot en we faciliteren de mogelijkheid om van elkaar te leren en de inzichten te gebruiken voor (toekomstig) beleid. De vergelijking tussen provincies met daarbij -naar verwachting- suggesties om van elkaar te leren is het eindproduct van dit gezamenlijke onderzoek.

1.1 AANLEIDING

Klimaatverandering en de effecten van het gebruik van fossiele brandstoffen worden op alle schaalniveaus gezien als een maatschappelijk probleem. Enerzijds wordt de oplossing gezocht in hernieuwbare energie[1] zoals windenergie, zonne-energie, bio-energie en aardwarmte. Anderzijds is energiebesparing nodig; zo min mogelijk energie gebruiken en fossiele energie zo efficiënt mogelijk in zetten. De maatschappelijke en economische verandering die hiervoor nodig is wordt aangeduid als energietransitie. Een transitie naar een economie die gebaseerd is op het streven naar een laag energiegebruik en het opwekken van hernieuwbare energie met onder meer wind, zon, biomassa en aardwarmte. Nadrukkelijk is dit niet alleen een technische uitdaging. Burgers, maatschappelijke actoren, het bedrijfsleven en de overheid spelen elk hun eigen specifieke rol in de transitie die nodig is.

Op Europees niveau zijn in 2010 afspraken gemaakt over energietransitie. Het streven is dat er in 2020 20% hernieuwbare energie en 20% energiebesparing is bereikt. Deze ambitie is in Nederland vertaald naar een nationaal energieakkoord , het 'Energieakkoord voor duurzame groei' (hierna Energieakkoord), dat onder regie van de Sociaal Economische Raad (SER) in 2013 door vele partijen, waaronder de provincies is ondertekend.

In 2015 werd in Parijs een klimaatakkoord gesloten met als doel om de stijging van de wereldwijde gemiddelde temperatuur ruim onder 2 graden Celsius te houden ten opzichte van het pre-industriële niveau en ernaar te blijven streven de stijging te beperken tot 1,5 graad Celsius[2].

Daarnaast werd afgesproken om snel een eind te maken aan het gebruik van fossiele brandstoffen omdat deze een belangrijke oorzaak zijn van overmatige CO2 uitstoot. Het akkoord is uitgewerkt in de 'Overeenkomst van Parijs' en is, doordat is voldaan aan de minimumeis van ondertekening door tenminste 55 landen die tezamen tenminste 55% van de totale wereldwijde uitstoot van broeikasgassen voor hun rekening nemen, reeds op 4 november 2016 in werking getreden. De Overeenkomst van Parijs volgt vanaf 2020 het Kyoto-protocol op.

---

[1] Hernieuwbare energie; niet-fossiele energiebronnen die constant worden aangevuld. Bron: Renewable Energy Directive (RED; EU-richtlijn Energie uit Hernieuwbare bronnen).

[2] Publicatieblad van de Europese Unie, (Vertaling) Overeenkomst van Parijs, L282/4, 19 oktober 2016, artikel 2.

1.2 ACHTERGROND

De doelen uit het Energieakkoord zijn onder andere:

- energiebesparing van 1,5% per jaar en
- 100 petajoule (PJ) energiebesparing in het finale energieverbruik per 2020
- 14% hernieuwbare energie in 2020 (16% in 2023).

De afspraken zijn niet afdwingbaar, het gaat om een inspanningsverplichting voor provincies. In een gezamenlijke investeringsagenda van IPO, VNG en UvW –uitmondend in interbestuurlijke samenwerking met het Rijk- is afgesproken dat elke regio in 2021 beschikt over een regionale energiestrategie.

Investeringsagenda IPO, VNG en UvW

Samen met VNG en UvW hebben de provincies in IPO-verband een investeringsagenda opgesteld ten behoeve van de Kabinetsformatie 2017[3]. In het voorstel geven de partners aan hoe zij vanuit hun eigen rol gezamenlijk bijdragen aan de opgaven voor energietransitie, klimaatadaptatie en circulaire economie. Zij vragen de rijksoverheid om zich te committeren aan de aanpak van deze opgaven, omdat de partners hun bijdrage effectiever leveren als het Rijk hen daarbij gericht faciliteert en verantwoordelijkheid neemt voor (inter)nationale opgaven.

Op het gebied van energietransitie; Nederland energieneutraal, is de inzet van gemeenten, provincie en waterschappen inhoudelijk gericht op de volgende resultaten:

1. Realiseren van energiebesparende en alternatieve warmtevoorziening in de gebouwde omgeving
2. Opwekken en inpassen van duurzame energie
3. Realiseren van CO2- arme mobiliteit, industrie en landbouw

Interbestuurlijk programma (IBP)

Recent (14 februari 2018) is een interbestuurlijk programma (IBP) van start gegaan met een gezamenlijke agenda voor Rijk, gemeenten, provincies en waterschappen. Eén van de onderwerpen die gezamenlijk wordt opgepakt is ‘samen aan de slag met het klimaat’. Nederlandse overheden zullen zich samen inzetten voor een meerjarige programmatische nationale aanpak. Deze aanpak moet leiden tot landsdekkende, integrale regionale energie en klimaatstrategieën. Voor energietransitie is het doel van het IBP om te komen tot 49% CO2-reductie in 2030.

Interprovinciaal samen werken aan energie[4]

Sinds 2008 werken de provincies samen aan energie en klimaatdoelstellingen. De focus in het samenwerkingsprogramma 2012-2013 lag bij de kansen die de energietransitie biedt voor de regionale economische ontwikkeling. De uitdaging van de energieafspraken uit 2013 en de verbreding van het aantal bestuurlijk en maatschappelijk betrokken actoren vergt, zo is opgenomen

[3] Naar een duurzaam Nederland, energieneutraal, klimaatbestendig en circulair, Gezamenlijke investeringsagenda van gemeenten, provincies en waterschappen voor de kabinetsformatie 2017

[4] http://www.ipo.nl/files/4714/4248/4619/Provincies_investeren_in_de_Energietransitie.pdf

in het programma, dat provincies samen de schouders er onder zetten, om hun deel van de afspraken uit te voeren en om andere partijen te faciliteren bij hun aandeel.

De provincies hebben in IPO-verband energie afspraken gemaakt met het Rijk en zij hebben het Energieakkoord ondertekend dat in SER-verband tot stand is gekomen met 40 partijen: overheden, bedrijfsleven, financiële sector en groene NGO's. De ruimtelijke inpassing van windenergie op land was in 2011 de aanleiding om de afspraken met het rijk te maken. Via het SER traject hebben de provincies het belang van energiebesparing en andere vormen van hernieuwbare energie voor de regionale economie op de agenda kunnen zetten.

In de periode 2014-2016 voerden de provincies in de 'Interprovinciale Samenwerking Energietransitie en Economie' (IPS2E) gezamenlijk de afspraken uit het Energieakkoord uit. Dit programma is na 2016 voortgezet en daarbij wordt de naam Energieprogramma gehanteerd. Er heeft -anders dan in het IPS2E aangekondigd- nog geen evaluatie plaats gevonden.

Publicaties van bureaus over de rol van de provincie bij energietransitie

In oktober 2017 bracht Berenschot een publicatie uit; 'op weg naar een energie regio, inzichten in de regionale energietransitie'. Over de rol van de provincies in de energietransitie geeft Berenschot aan dat partijen op regionaal niveau al gauw naar de provincie kijken; de provincie heeft ervaring met het regisseren van samenwerkingsprocessen en beschikt over inhoudelijke kennis, capaciteit, instrumenten en middelen. Berenschot geeft aan dat de regie pakken op regionaal niveau voor provincies verleidelijk is, maar tevens een valkuil. De valkuil wordt gevormd doordat een te stevige regie van de provincie er toe kan leiden dat gemeenten en andere stakeholders achterover gaan leunen, terwijl het creëren van eigenaarschap van de regionale transitiearena een belangrijke succesfactor is. Daarnaast vraagt Berenschot aandacht voor de balans; het handig verbinden van belangen, middelen en aanpakken voor energietransitie met sectorale doelstellingen kan verrijkend werden, maar ook het proces verzwaren en vertragen. De provincie kan daarnaast, zo geeft Berenschot aan, procesmiddelen of –capaciteit inzetten om een proces op gang te helpen of naar de volgende fase te brengen.

Eind 2017 heeft Twynstra Gudde een whitepaper uitgebracht met als titel 'Energietransitie: sleutelrol voor de twaalf provincies'. Kort samengevat komen de bevindingen er op neer dat alle provincies hoog inzetten qua ambitie, maar dat de concrete invulling nog grotendeels moet plaats vinden. Daarnaast lijken provincies nog zoekende te zijn naar hun rol en benutten zij uit het brede pallet aan instrumenten vooral het 'zachte' instrumentarium.

1.3 Focus

Provincies hebben zich in 2013 gecommitteerd aan de afspraken in het Energieakkoord. Deze afspraken zijn te kenmerken als inspanningsverplichtingen. Het zijn dus geen harde afspraken op resultaten en effecten. Daarnaast zijn provincies uiteraard vrij in de wijze waarop zij invulling geven aan hun inspanningen op het gebied van energietransitie. In de IPO-rapportage Provincies investeren in de energietransitie is een samenvatting opgenomen van de coalitieakkoorden van de verschillende provincies. Deze samenvatting is weergegeven in bijlage 1.

Binnen het thema energietransitie gaat het om:

- Energie besparen door verspilling tegen te gaan en energiegebruik beperken
- Bevorderen van het gebruik van hernieuwbare energie

De inspanningen van de provincies op beide onderdelen maken deel uit van het onderzoek. Afhankelijk van de insteek van de provincie kan het hierbij zowel gaan om zaken die de provincie direct kan beïnvloeden als om inspanningen die erop gericht zijn op sociale aspecten, zoals het in beweging krijgen van andere partijen.

2. ONDERZOEKSOPZET

In dit hoofdstuk geven we aan wat we gaan onderzoeken. Naast doel- en vraagstelling komen ook de methoden van onderzoek aan bod.

2.1 DOEL-EN VRAAGSTELLING

Doelstelling

De doelstelling van het onderzoek is Provinciale Staten van de twaalf provincies inzicht te bieden in de stand van zaken ten aanzien van energietransitie en de mogelijkheid te bieden om van elkaar te leren door een vergelijking te maken van de aanpak van de energietransitie door de verschillende provincies.

Centrale vraag

Wat zijn de overeenkomsten en verschillen in de ambities, rolopvatting, instrumentgebruik, inzet en resultaten tot nu toe van de provincies op het gebied van energietransitie in de periode 2016 - 1 april 2018?

Onderzoeksvragen

De onderzoeksvragen zijn onderverdeeld in 3 thema's:

<u>Inzet van de provincies</u>

1. Welke ambities[5] hebben de verschillende provincies als het gaat om energietransitie en hoe verhouden deze zich tot de verplichtingen die zij met het Rijk zijn aangegaan?
2. Welke rollen en instrumenten zetten provincies daarbij in en welke partijen betrekken de provincies?
3. Welke onderbouwing ten aanzien van de werking van de rol(len) en instrumenten is beschikbaar?
4. Welke andere beleidsthema's[6] worden ingezet ten behoeve van de ambities op het gebied van energietransitie?
5. Wat is de omvang van de inzet op energietransitie in structurele en incidentele middelen (inclusief revolverende fondsen)[7]?
6. Welke indicatoren worden gehanteerd voor de monitoring en evaluatie?
7. Welke resultaten (prestaties en effecten) zijn inmiddels bij de provincies bekend?

<u>Provincie specifieke kenmerken en uitgangspositie van de provincies</u>

---

[5] Hierbij worden zowel de ambities ten aanzien van energie besparing als opwekking van nieuwe energie betrokken alsmede overige ambities op het gebied van energietransitie aansluitend op de insteek van de provincies

[6] Hierbij wordt op voorhand gedacht aan RO, Milieu (VTH), Mobiliteit, Economie en Innovatie

[7] Hierbij wordt een onderverdeling aangehouden naar per jaar en per programma/agenda

8. Wat zijn de voor de vergelijking relevante kenmerken van de provincie, waaronder de omvang van de begroting van de provincie, het aantal woningen en het aantal vestigingen per bedrijfstak in de provincie?
9. Wat is de omvang van het energiegebruik in TJ per provincie onderverdeeld in de verschillende sectoren?
10. Wat is de omvang van de hernieuwbare energie per provincie?

Vergelijking, verklaringen en suggesties

11. Welke verschillen zijn er zichtbaar in ambitie, rolopvatting en instrumentarium tussen de provincies?
12. Welke verschillen kunnen geduid worden vanuit de verschillen in kenmerken of uitgangspositie van de provincies?
13. Welke verschillen zijn relevant om als suggestie aan één of meerdere provincies mee te geven?

2.2 Onderzoeksmedthodiek

Afbakening

Onder energietransitie verstaan wij in dit onderzoek de in de provinciale (beleids)plannen opgenomen inzet op energiebesparing en de overstap van fossiele brandstoffen naar hernieuwbare energiebronnen. Het onderzoek wordt uitgevoerd voor twaalf provincies. In tijd wordt het onderzoek afgebakend voor de periode 2016 tot 1 april 2018. Op inhoud wordt het onderzoek afgebakend tot die inzet die de betreffende provincie levert ten behoeve van de energietransitie. Het onderzoek beperkt zich daarmee tot de provincie als bestuurlijke actor.

Methoden

Voor het onderzoek maken we, voor zover mogelijk, gebruik van gegevens die reeds verzameld zijn. Voor het in beeld brengen van de uitgangspositie van provincies maken we o.a. gebruik van de klimaatmonitor.databank.nl en waarstaatjeprovincie.nl.

Voor het in beeld brengen van de ambities, rollen, instrumenten en middelen van de provincies maken we gebruik van provinciale documenten zoals coalitieakkoord, omgevingsvisie, energieakkoord/energieagenda/beleidsplan energie, begrotingen en jaarrekeningen. Daarnaast zullen interviews worden gehouden met de programmamanagers energietransitie, om motieven te achterhalen en ontbrekende gegevens aan te vullen dan wel gegevens te verifiëren.

Experts

Voor reflectie op de geconstateerde verschillen tussen provincies, wordt voor het gezamenlijke eindproduct mogelijk gebruik gemaakt van externe deskundigheid.

2.3 Organisatie van het onderzoek

Het onderzoek wordt door de onderzoekers van de verschillende Rekenkamers uitgevoerd bij hun 'eigen' provincies. Het team van onderzoekers vanuit de verschillende Rekenkamers en een projectleider zorgen voor een uniforme uitvoering van het onderzoek, onder meer door gebruik te maken van formats voor het verzamelen van het materiaal. Het verzamelen van het materiaal voor de uitgangspositie ten aanzien van energiegebruik en de provincie specifieke kenmerken wordt uitgevoerd op basis van al bestaand materiaal en wordt centraal verzameld voor alle provincies.

Het onderzoek wordt uitgevoerd in twee rondes. Na de eerste ronde wordt in beeld gebracht wat er verzameld is. In de 2e ronde kan aanvullende informatie worden verzameld voor eventuele 'witte vlekken', dat wil zeggen aspecten die bij de eerste ronde van het onderzoek bij een of meerdere provincies niet naar voren zijn gekomen. Dat kan ofwel leiden tot een aanvulling op het materiaal, dan wel tot een onderbouwing waarom het aspect voor deze provincie niet aan de orde is.

Voor elke provincie wordt een nota van bevindingen opgesteld, die volgens de eigen gebruikelijke procedure wordt voorgelegd voor ambtelijk hoor en wederhoor.

In de fase van ambtelijk hoor en wederhoor zal daarnaast een bijeenkomst worden gepland met de programmamanagers energietransitie om de feitencheck niet te beperken tot het materiaal van de betreffende provincie, maar ook in vergelijkend perspectief te kunnen beschouwen.

Het gezamenlijke eindproduct wordt gevormd door de vergelijking met -naar verwachting- suggesties aan provincies om van elkaar te leren.

Menskracht en middelen

Elke Rekenkamer zorgt voor voldoende capaciteit om het onderzoekswerk tijdig af te ronden. De inzet van de projectleider wordt over de verschillende Rekenkamers verdeeld.

2.4 Planning

In de tabel hieronder is de planning opgenomen van het gezamenlijke onderzoek. Uitgangspunt bij het onderzoek is dat het eind 2018 moet worden opgeleverd, in verband met de verkiezingen die in maart 2019 worden gehouden.

Tabel 1: Planning

Wat	Planning
Oriëntatie, vooronderzoek en onderzoeksplan	Januari – februari 2018
Informatieverzameling	Maart – mei 2018
Rapportage	Juni – november 2018
Publicatie	December 2018

2.5 SLOTOPMERKING

- Deze onderzoeksopzet is opgesteld op basis van een globale verkenning van het onderwerp. Op basis van het verzamelde onderzoeksmateriaal kan de aanpak gedurende het onderzoek worden bijgesteld. Als deze bijstelling naar ons oordeel tot majeure aanpassingen van de opzet leidt, zal dit door ons worden gecommuniceerd.

Bijlage 1: Energietransitie in coalitieakkoorden 2015-2019

Tabel 2: *Energietransitie in coalitieakkoorden 2015-2019*

Provincie	Kernpunten energietransitie
Groningen	• Groningen wil voorop lopen in het opwekken van energie met behulp van zon, wind, biomassa en aardwarmte; • Energieleverancier van Nederland; • Circulaire energie-economie en energiewerkgelegenheid in Groningen verder ontwikkelen tot een innovatieve en concurrerende energiesector; • Stimuleren energie-neutrale dorpen, duurzaam bouwen in samenhang met aardwarmte en mogelijkheden voor het plaatsen van zonnepanelen; • Onderzoek naar intelligente energiesystemen als opslag; • Proeftuin/innovatiepark; • Stimuleren decentrale energieopwekking met een revolverend investeringsfonds, weghalen belemmeringen en bij elkaar brengen partijen; • Inzetten op energiebesparing, vooral bij renovatie woningen in het aardbevingsgebied; • Vasthouden aan akkoord wind op land; • Zoektocht naar meer locaties en met Rijk in overleg of naast windenergie de opgave ook via andere duurzame energie kan worden ingevuld.
Friesland	• Er komen niet meer windmolens bij dan in bestaande en niet te wijzigen afspraken zijn opgenomen; • Elke Fries krijgt de kans om individueel of in groter verband mee te doen in duurzame energieopwekking; • Elke Fries krijgt de kans om zijn dorp of wijk energieneutraal en/of sociaal duurzamer te maken; • Een integraal energieplan om in 2025 25% van de energie duurzaam op te wekken is in uitvoering; • Er komen tientallen duurzame dorpen. Er komen niet meer windmolens bij dan het afgesproken maximum; • Het duurzaamheidsoffensief voorziet ook in een zelfverzekerd antwoord als ooit een nieuwe vraag tot plaatsing van windmolens van het Rijk mocht komen. Dat antwoord zal dan zijn: Fryslân heeft een veel betere aanpak met niet één idee, maar tientallen; • Uitgaven: tijdelijke voorstellen 23 miljoen euro, structureel 11 miljoen euro, revolverend 127 miljoen euro.
Drenthe	• Gaat voor energiemix, versnellen energietransitie; • Actieplan energie neutrale woningen; • Houden aan afspraken met Rijk, uiterste inspanning om het Rijk ervan te overtuigen een plan voor windenergie te maken dat meer recht doet aan de belangen van omwonenden; • Voortzetting huidig klimaat- en energiebeleid; • Stimuleren gebruik zonne-energie. Doel is dat inwoners omschakelen van consument naar prosument.
Overijssel	• Inzetten op ambitie aandeel hernieuwbare energie naar 20% te laten groeien tot 2023;

	• Herverdeling budgetten, omvang van Energiefonds wordt verlaagd van 250 miljoen naar 200 miljoen vanwege lager tempo van financiering. 30 miljoen euro naar programma Nieuwe Energie; • Verruiming criteria van Energiefonds en programma Nieuwe Energie voor lokale initiatieven, innovatie en renovatie van woningvoorraad en maatschappelijk vastgoed; • Energiefonds wordt revolverend; • Houden aan afspraken met Rijk over windenergie
Gelderland	• Gelderland moet in 2050 energieneutraal zijn; • Samen met de partners van het Gelders Energieakkoord uitvoeringsplan maken. • Opstellen concreet programma gericht op speerpunten vermindering energieverbruik, hernieuwbare energie en innovatie; • Samen met partners ontwikkeling plan om voor 2020 100.000 woningen energiezuinig te maken; • Zonne-energie en windenergie staan centraal, biomassa en mestvergisting worden niet vergeten; • Afspraken met Rijk worden uitgevoerd met centraal het creëren van draagvlak; • Opstellen innovatieagenda met partners; • Investering van 80 miljoen euro in deze bestuursperiode
Flevoland	• Sterke verbanden economie, energie en milieu; • Nationale koploper in hernieuwbare energie; • Energieneutraliteit in 2020 exclusief mobiliteit, in 2030 inclusief mobiliteit; • Meer windenergie met minder molens; • Zonne-energie, biomassa en nieuwe alternatieve energiebronnen; • 0,5 miljoen euro voor het stimuleren van hernieuwbare energieproductie; • Onderzoek naar energiebesparing; • In 2019 voorziet de stimuleringsregeling voor hernieuwbare energie aantoonbaar in een behoefte.
Utrecht	• Aanjaagrol gericht op de implementatie van duurzame ontwikkeling, energiebesparing, duurzame energieopwekking en kennisdelen; • Energiebeleid wordt geïntensiveerd door Agenda Duurzame Energie op basis van landelijk Energieakkoord; • Revolverend Utrechts Energiefonds; • Inzetten op energiebesparing, in 2020 50.000 nul-op-de-meterwoningen; • In mobiliteitsbeleid richten op energiezuinige vervoerswijzen, energiezuinige wegverlichting en lichtgevende belijning en energiezuiniger vervoer in OV-concessies; • Vasthouden aan landelijke afspraken, inzetten op draagvlakontwikkeling, geen subsidies voor windenergie; • Inzetten andere vormen van hernieuwbare energie dan wind, zonne-energie, restwarmte en in landbouw bio-energie. Aanjaagteam om dit te stimuleren; • Bestaande regeling asbestdaken vervangen door zonnepanelen wordt voortgezet;

	• Actieve handhaving verplichting bedrijven om slimme investeringen in energiebesparing te doen met korte terugverdientijd; • Investeringsimpuls van 8 miljoen over gehele bestuursperiode.
Noord-Holland	• Inzet om de provincie op een verantwoorde wijze zo energieneutraal mogelijk te krijgen; • De provincie stimuleert innovaties en onderzoekt ontwikkelingen met betrekking tot verschillende vormen van duurzame energie, zoals biomassavergisting en -vergassing, zonne-energie, warmtenetten, getijdenstroom, osmose en alternatieve bronnen van energie, zoals thorium; • Servicepunt Duurzame Energie voor ondersteuning van gemeenten wordt voortgezet gezamenlijk met de gemeenten. • Duurzame energie stimuleert de economie en werkgelegenheid, daarom is het Participatiefonds Duurzame Economie opgericht; • Ook wordt fonds opgericht om ontwikkelingen van duurzame (energie) innovaties in het MKB te bevorderen. De financieringsbehoefte wordt onderzocht; • Stimuleren zonne-energie maar geen wildgroei aan zonne-akkers door opstellen beleidskader; • Onderzoek naar mogelijkheden verbreding experiment SolaRoad; • Aanjagende en faciliterende rol ten aanzien van warmtenetten (Pilot Metropoolregio Amsterdam); • Wind op zee buiten 12-mijlszone; • Budget bijna 27 miljoen euro.
Zuid-Holland	• Regierol wordt opgepakt en samen met partners wordt een nieuwe provinciale energieagenda opgesteld om bij te dragen aan de landelijke en Europese doelstellingen (totaal incidenteel 5 miljoen euro); • Ondersteunen van een energiecampus voor de doorontwikkeling van bewezen innovaties (‘proven concepts’); • Energiefonds wordt opgericht ter grootte van 100 miljoen euro (risicoreserve van 25 miljoen euro) voor nieuwe ambities en/of technieken; • Faciliteren van ruimtelijke inpassing van nieuwe vormen van hernieuwbare energie; • Uitvoering geven aan de ruimtelijke inpassing van de huidige met het Rijk overeengekomen opgave voor windenergie op land. Geen ruimte voor extra opgave windenergie op land; • Ten behoeve van driedimensionale ruimtelijke ordening wordt de lobby ondersteund om provincies meer bevoegdheden in de Mijnbouwwet te geven om beter een integrale rol te kunnen spelen; • Energiebesparing en duurzaam energiegebruik bij de aanleg van nieuwe infrastructuur en beheer en onderhoud • Geen voorstander van boren naar schaliegas
Zeeland	• Ontwikkelpotentieel aanspreken waar industrie, natuur, recreatie, voedselproductie en energie door kruisbestuiving van kunnen profiteren; • Stimuleren dat traditioneel sterke sectoren van Zeeland – havens en industrie, landbouw en visserij en vrijetijdseconomie (recreatie en toerisme) – de handen ineen slaan en samen nieuwe economieën

	vormen zoals innovatieve deltatechnologie, herwinbare energie, biobased economy, agrofood en aquacultuur; • Ontwikkelen van getijdenenergie voor de Grevelingen in combinatie met de terugkeer van (beperkt) getij door middel van een opening in de Brouwersdam. Zeeland bouwt haar profiel en positie als proeftuin verder uit, onder andere door nieuwe methoden van zoetwatervoorziening (zoetwaterbellen) en duurzame energie uit water (getijdenenergie); • De Provincie werkt samen met ondernemers, onderzoeksinstellingen en overheden in West-Brabant en Zuid-Holland in de Bio-based-Delta. Met de traditionele sectoren als basis wordt toegewerkt naar een op groene grondstoffen gebaseerde economie waarbij voor Zeeland een kansrijk initiatief is om een biomassacentrale te realiseren; • Het landelijk energieakkoord vraagt inzet op alternatieve energieopwekking. Duurzame energie past bij Zeeland. De provincie richt zich op biomassa, zonne-energie, energie uit water en energie uit wind. Grootschalige windenergie wordt beperkt tot het gevraagde aandeel aan de landelijke opgave; • De landschappelijke inpassing is een belangrijke randvoorwaarde voor zonne-energie. De provincie blijft kritisch ten aanzien van het winnen van schaliegas in de Oosterschelderegio.
Noord-Brabant	• Nog meer inzetten op duurzame energie; • Groene economie en duurzame energie slim verbinden met verduurzamen van de Brabantse woningvoorraad, met de economische clusters, met kennis en innovatie en aan de dynamiek van Brabanders; • Samen met de ondertekenaars van het Brabantse Energieakkoord aan de slag om de ambities voor een groener, schoner en energiezuiniger Brabant te versnellen; • Samen met gemeenten, woningcorporaties en eigenaren van woningen komen tot een energieneutrale woningvoorraad in 2050; • Ruimte aan zonne-energie en geothermie, afspraken met Rijk worden gerealiseerd en breed gedragen voorstellen voor toepassing van kleinschalige windenergie worden gefaciliteerd; • Omwonenden van windparken moeten meer kunnen meeprofiteren van groene energie, onder andere door vergroting participatiemogelijkheden; • Ontwikkelen van een plan voor de start van een Cleantech campus; • Investering van 308 miljoen euro.
Limburg	• Dynamiek van de samenleving benutten door het eigen initiatief in bijvoorbeeld energiecoöperaties te koesteren en te ondersteunen; • Inzet provincie op het gebied van delen van kennis en ervaring, ondersteunen van burgers en lokale coöperatieve verbanden en koppelen van de energieopgave aan de economische structuurversterking. • Inzet op energie besparen: standaard bij herstructurering van woningbouw. Asbest vervangen door zonnepanelen. Energiebesparing op gebied van mobiliteit;

- Inzet op energie opwekken: zonnepanelen in de woonomgeving en op bedrijfsdaken. Experimenten met aardwarmte. Verplichtingen Rijk mbt windenergie uitvoeren. Waterkrachtcentrales.
- Uitwisselen restenergie en -warmte: benutten restwarmte en -energie uit tuinbouwkassen. Aanwenden van industriële restwarmte in woonwijken. Ondersteuning andere innovaties en toepassingen van energie-uitwisseling;
- Kleinschalige energieopslag onderzoeken met een focus op energieonafhankelijkheid en -zekerheid van de provincie;
- Innovatief en stabiel energienetwerk waaronder smart grids zoals een laadpuntennetwerk voor e-auto's en e-bikes;
- Verbinden van kennis door samen te werken met kennisinstellingen in de Euregio;
- Revolverend en renderend: 100 miljoen euro voor energie en asbest en 13 miljoen euro procesgelden (5 mln. asbest en 8 mln. energie)

Bron: http://www.ipo.nl/files/4714/4248/4619/Provincies_investeren_in_de_Energietransitie.pdf